

Antediluvianisches aus Philodemos.

Solinus erzählt 1, 91, daß in dem von Metellus geführten kretischen Kriege (in den Jahren 686 und 687) durch eine gewaltige Ueberschwemmung auf jener Insel ein menschliches Skelet aufgewühlt worden sei cubitum trium atque triginta. Bei Plinius 7, 73 erscheint das Wunder wesentlich wunderbarer, indem er die Körperlänge auf XLVI cubiti beziffert. Eine dritte Lesart finde ich bei einem der Entdeckungszeit ganz nahe stehenden Autor, in Philodemos' Schrift *περὶ σημείων καὶ σημειώσεων* (Herculanensium voluminum coll. altera t. IV fasc. 1) Col. 2 Tafel 5. Ich schreibe die sehr interessante Stelle, soweit ich sie gerade ergänzen kann, ganz aus:

ἔν ἐστι τούτων (unter allen Steinen) εἶδος ἐπισπώμενον τὸν σίδηρον ἣν καλοῦσιν Μαγνητικὸν λίθον, οἱ δ' Ἡρακλείαν.

μόνον δὲ καὶ τὸ ἤλεκτρον ἑλκυστικὸν ἔστι τῶν ἀχύρων· καὶ τετραγώνος ἀριθμὸς εἰς μότος ὁ τέτταρ' ἐπὶ τέτταρα τὴν περιμετρον ἴσην ἔχει τῷ ἐμβαδῶ (weil nämlich, wenn vier ins Quadrat erhoben wird, die Umfangszahl der durch die Quadratzahl dargestellten Fläche gleich ist der Inhaltzahl, beide gleich 16, während bei allen andern Quadratzahlen Umfang und Inhalt verschiedene Ziffern ergeben müssen). πόθεν οὖν ἔχομεν εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔστιν τὸ γένος ἀνθρώπων ὃ μόνον οὐκ ἀποθνήσκει διαιρούμενον τὴν καρδίαν, ὥστε μὴ κατ' ἀνάγκην συνδιαλαβέσθαι τῷ τοῦ παρ' ἡμῶν ἀνθρώπους διαιρουμένους τὴν καρδίαν ἀποθνήσκειν τὸ καὶ πάντα; καὶ σπάνια δ' ἔστιν παρ' ἡμῶν ἔνια, καθάπερ ὁ γενόμενος ἡμίπηχης ἄνθρωπος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κεφαλὴν δὲ κολοσσικὴν ἔχων ἐφ' ἧς ἐσφραγοκόπων, ὃν ἐπεδάκνουν οἱ ταρχεινταί, καὶ ὁ γαμηθεὶς ὡς παρθένος ἐν Ἐπιδαύρῳ κάπειτα γενόμενος ἀνὴρ (Plinius 7, 36 berichtet die gleiche Mäße unter andern von Argos), καὶ ὁ γενόμενος ἐν Κρήτῃ πηχῶν ὀκτώ καὶ τετταράκοντι τοῖς ἐν τῶν ἐρεθέντων ὀστέων σημειούμενοις — also gar 48 Ellen lang, nur daß der Epitureer gewissenhaft genug ist zu bemerken, man folgere dies aus den gefundenen Knochen, indessen Plinius und Solin erzählen, als sei der urweltliche Niese ganz zu Tage gekommen.

Abgesehen vom Inhalt jener Notiz scheint uns auch der für die philodemische Schrift dadurch ermittelte terminus post quem, obgleich keineswegs überraschend, so doch als sicheres Datum von einigem Belang zu sein. Es lassen sich große Abschnitte jener Erkenntnißlehre mit Leichtigkeit restituiren, obwohl auch dieser Papyrus vielfach fehlerhaft geschrieben ist. Vielleicht erspare ich einem Andern einige Augenblicke Nachdenkens, wenn ich ein paar florida verbessert hersehe:

Col. 3: καὶ εἴ ποιν κατ' ἄλλους τόπους εἰσὶν ἄνθρωποι τοῖς παρ' ἡμῶν ὁμοιωμένοι κατὰ τε τᾶλλα καὶ κατὰ τὸ θνητοὶ εἶναι, θνητοὶ ἂν εἴησαν. Weiter unten und auf der folgenden Columne: — ἐπεὶ οἱ παρ' ἡμῶν ἄνθρωποι, ἢ ἄνθρωποι καὶ καθὸ ἄνθρωποι εἰσι, θνητοὶ εἰσιν, καὶ τοὺς πανταχῇ θνητοὺς ὑπάρχειν, ὀρθῶς ἀξιῶσει τοῦτο· εἰ δὲ ἄλλως, συμβεβηκότος τοῦτον τοῖς παρ' ἡμῶν ἀνθρώποις τοῦ θνητοὺς εἶναι, ἀξιῶσει, ἐπεὶ οἱ παρ' ἡμῶν εἰσι θνητοί, καὶ τοὺς πανταχῇ θνητοὺς εἶναι, ματαίως ἀξιῶσει μὴ Δία γὰρ οὐδ' ὅτι οἱ παρ' ἡμῶν εἰσιν ὀλιγοχρόνιοι, καὶ τοὺς Ἀφροθώϊτας ἐροῦμεν ὀλιγοχρόνιους εἶναι. Die hier und auf Col. 17 noch zweimal genannten Akrothoiten sind die als μακρόβιοι bekannten Einwohner des auf der Spitze des Aithos belegenen Städtchens, dessen schwankende Orthographie (Solinus ed. Mommsen p. 87, 1) Philodem neben Stephanus von Byzanz feststellen lehrt. Dagegen gab die Tradition von der Langlebigkeit der Aethiopen, wie es scheint, folgendes Beispiel in Col. 5 an die Hand: ἐπειδὴ οἱ παρ' ἡμῶν ἄνθρωποι θνητοί, καὶ οἱ ἐν Αἰθιοῖα θνητοὶ ἂν εἴησαν.

Dieſe Columne begann alſo: — ἐπεὶ πάντα τὰ παρ' ἡμῖν σώματα χρόαν ἔχει, σώματα δ' εἰσὶ καὶ αἱ ἄτομοι, κακεῖναι χρόαν ἔχουσιν, ἐπεὶ πάντα τὰ παρ' ἡμῖν σώματα φθαρτά ἐστίν, σώματα δ' εἰσὶ καὶ αἱ ἄτομοι, φθαρτὰς εἶναι ὀητέον καὶ τὰς ἀτόμους· ἀπὸ ποίας θ' ὁμοιότητος ἐπὶ ποίαν δεῖ μεταβάλλειν; ἀπ' ἀνθρώπων ἐπ' ἀνθρώπους λόγον χάριν· καὶ τί μᾶλλον ἀπὸ τούτων ἐπὶ τούτους ἢ ἀπὸ ζώων ἐπὶ ζῷα; ἀλλ' ἀπὸ ζώων ἐπὶ Ζῷα· καὶ τί μᾶλλον ἢ ἀπὸ σωμάτων ἐπὶ σώματα; ἀλλ' αὐτὸ ἀπὸ σωμάτων ἐπὶ σώματα· καὶ τί μᾶλλον —

Col. 10: αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ μέγαν εἶναι τὸν ἥλιον κατὰ τὸ ὑποκειμένον τοιαύτη χρῆται σημειώσει· τὰ παρ' ἡμῖν ὅσα βραδείας ποιεῖται τὰς παρὰ τὰ ἐπιπροσθετοῦντ' ἐκφάσεις, ἦτοι παρὰ τὸ βραδέως κινεῖσθαι πάσχει τοῦτο ἢ παρὰ τὸ μεγάλα σφόδρ' ἔχειν τὰ μεγέθη· καὶ τὸ ἥλιον οὖν ἀναγκαῖον, ἐπεὶ βραδέως ἐκφαίνεται, τῶν δυνεῖν πεπονθέναι θάτερον καὶ βραδέως μὲν οὐ κινεῖται — folglich muß er sehr groß sein. Der Wegner, dessen Schlußfolgerung hier mitgetheilt wird, ist Dionysios, dessen Name zu einer spöttischen Witzerei Anlaß gibt in Col. 19: ἡμῖν μὲν οὖν διαλεγόμενος ὁ Ζήνων καὶ λόγους τῶν ἀντιδοξαζόντων τοὺς ἐκκειμένους προσφέρετο καὶ τοιαύταις ἀπαντήσεσι πρὸς αὐτοὺς ἐχρήτο· Βρόμιος δὲ τοιαῦτ' ἔφρασε πιστώματ' αὐτῶν καὶ συναντήματ' ἐκτίθεσθαι. Vgl. Petron's Satiren 41.

Col. 12 ist 3. 4 καθ' ὑπόθεσιν ἀνασκευασθέντος und weiterhin παρ' αὐτὴν τὴν ἀναίρεσιν τοῦ κενοῦ καὶ ἡ κίνησις ἀνηρέθη zu schreiben. Ein anderes Beispiel war ei Socrätes οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, οὐδὲ Πλάτων ἐστὶν ἄνθρωπος, wofür Col. 14 Epikur und Metrodor substituirt werden. Dann unten: διόπερ οὐθ' ὁ πρῶτος οὐθ' ὁ δεύτερος (denke λόγος) αὐτὸς συνάγει τὸ τὸν καθ' ὁμοιότητα τρόπον τῆς σημειώσεως μὴ προσφέρεσθαι τὴν ἀνάγκην· οὐδ' ὁ τρίτος δὴ τοῦτο παρίστησιν, ἐπειδὴ κακῶς ἀξιοῖ τὰ τῆς ὁμοιότητος εἰδικὰ μὴ ἔχειν τὸ ἀναγκασιμὸν· οὐ γὰρ ἀφ' ἧς ἔτιχεν κοινότητος ἐφ' ἣν ἔτιχε κοινότητα μεταβλητέον ἐστίν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐδὲν εἰς τὸναντίον αἴθνημα παραδιδοῦσης οὐδ' ἐπισπασμὸν ἀντιπίπτοντα τοῖς ἐναργεῖσιν προσφερομένης· τί γὰρ ὁμοίον ἐστὶν ἐκ τοῦ τοὺς παρ' ἡμῖν ἀποκεφαλιζομένους πάντας τελευτᾶν καὶ μὴ φρονένας ἴσχειν κεφαλὰς σημειοῦσθαι περὶ τοῦ καὶ τοὺς ὁπουδῆτοι' ἀνθρώπων ἀποκεφαλιζομένους ταῦτὰ πείσεσθαι;

Col. 13 und 14: εἰ μὴ ὀητέον, ἐπειδήπερ ἰόνθους ὄρωμεν ἐκθλιβομένους καὶ πάλιν ἄλλους ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις γεννωμένους, διαστάσειν μὴ ποτε καὶ ὀφθαλμοὶ τοῦτο πάσχουσιν, καὶ ἐπειδήπερ ὄνυχες ἀφαιρούμενοι πάλι φέονται, μὴ καὶ κεφαλαί. Vgl. den Schluß von Col. 21: ὥστε διαστάσαι μὴ ποτε παρὰ τὰς τοιαύτας διαφορὰς εἰσὶν ἄνθρωποι σιδήρων

φύσιν ἔχοντες καὶ διὰ τοίχων πορευόμενοι καθάπερ ἡμεῖς δι' αἴρος.

Col. 26: Θανμαστὸν δ' οὐδὲν εἰ τῶν τροφῶν πολλῆς καὶ ποικίλης οὔσης διαφορᾶς καὶ τῶν τρεφομένων τὸ τοιοῦτ' ἰδίωμα δύνατ' εἶναι περὶ ἄνθρωπον, οὐδ' ἔνεκεν τούτου προσδεξόμεθ' ὅτι [καὶ πᾶν] ἄνθρωποι σιτούμενοι τρέφονται τε καὶ ῥαδίως πέτιουσεν, wo die in Klammern gesetzte Ergänzung nicht sicher ist. Gleich danach ist ἐνια δὲ παραλλάττεται πρὸς τὴν δόξαν φορῶς im Papyrus entstellt.

Col. 30: ὅταν τις λέγῃ πάντας ἀνθρώπους εἶναι λευκοὺς ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῶν ὀρμώμενος ἢ τὸνναντίον ἀπὸ τῶν Αἰθιοπῶν ἢ πανταχοῦ τοὺς ὀρθοὺς γνώμονας περὶ μεσημβριανὴν ἐν ταῖς θεριαῖς τροπαῖς [παρέχειν] σκιάν von gleicher Wertürzung. τὸν γὰρ οὕτως σημειούμενον τῷ μὴ πάντα περιωδευκέναι καλῶς τὰ φαινόμενα διαπίπτειν ἐροῦμεν ἡμεῖς καὶ δι' αὐτῶν εὐθύνεσθαι τῶν φαινομένων.

Ein Musterstück philodemischer Sprachkunst dürfte dieser Satz von Col. 35 u. 36 sein: ἐκ γὰρ τοῦ τὰ παρ' ἡμῶν κινούμενα πάντα διαφορὰς μὲν ἄλλας ἔχειν, κοινὸν δὲ τὸ διὰ κενωμάτων, πάντως τὸ κἂν τοῖς ἀθλοῖς, καὶ ἴνα, μὴ πυρὸς οὐκ ὄντος ἢ γεγονότος ἢ καπνός, ἀνασκευασθῆ, τῷ πάντως καὶ ἐπὶ πάντων καπνὸν ἐκ πυρὸς ἐκκρινόμενον τεθεωρησθαι διατεινόμεθα.

Guter Verdauung mag sich unser Epikureer nicht immer erfreut haben; wenigstens schließt er dieses Buch charakteristisch genug für die leichte Manier seiner philosophischen Schriftstellerei also: τὰ μὲν οὖν εἰρημένα τοῖς ἡμετέροις κατὰ τὸ εστον γεγονόσι τοιαῦτ' ἐστὶν οἷα προαπεθεωρησάμεν ἃ δ' ἔνιοι τῶν ἱατρῶν περὶ τῆς κατὰ τὸ ὅμοιον μεταβάσεως εἰπᾶν τε καὶ κατέγραψαν, ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς διεξοδεύσεως, ἀν εἰστομαχόμεν τε καὶ μηδὲν ἡμᾶς ἀφιστῆ, προουργιαύτερον ἀποψόμεθα.